

Biblia, prédikáció, lelkeszi hivatás, teológia. Minden keresztény egyház alapvető fogalmai ezek, de nem minden egyházban kapnak azonos hangsúlyt, sőt egyiket-másikat gyakran nem is azonos jelentéssel használják. Olvasóink nagyobb nyitottságú tájékoztatására alább egy svájci szabadelvű-református lelkész és teológus cikkét adjuk közre, amely a bibliai és teológiai egyházértelmezés értékváltozásait tekinti át.

MAX ULRICH BALSIGER

TEPLOS BIBILIA NÉLKÜL? – VALLÁS TEOLÓGIA NÉLKÜL?*

Ne prédikáljunk többé?

A *Reformatio/ZeitSchrift* című folyóirat 2003/3-as számában megjelent egy glossza Peter Niklaus tollából a Németországi Evangélikus Egyház (EKD) zsinati vezetőinek hivatalos közleményéről. Ebben elismeréssel írtak az egyik ülészakuk alkalmával tartott reggeli áhítatról, amelyen bejátszották Herbert Groenemeyer *Ember* című énekét. Ezt a következőképpen kommentálták: az ének szépsége abban áll, hogy *emberi érzelmekről* szól, és hogy Groenemeyer *nem prédikál*. Egy kritikus így nyilatkozott: „Ennél szebben nem lehetne bizonyítani, hogy az egyház, amely egyre jobban szót ért a világgal, még a világ értékelési mércéjének is aláveti magát, s végül majd az *igehirdetés öskeresztényi közlési formáját, a prédikációt is negatív eljárásnak bélyegzi.*”

A prédikációról való lemondás mint új egyházi erény? A Biblia helyett emberi érzelmekről szóló istentisztelet?

A Biblia és annak használata egyházi „proprium”, vagyis az egyházak sajátossága, és „szót adni” a Bibliának éppen az, amit az egyházon kívül senki más nem tesz. Márpedig erre a rohamosan előretörő bibliai analfabetizmus korában nagy szükség volna.

Az ötvenes évekre emlékeztet ez, amikor azt vallották, hogy „az Ige egyházának” a dolga az igehirdetés – és semmi más. A legbanálisabb gyűlést is igemagyarázat nyitotta meg, és az istentiszteleteken az egyházi zene csak igéhez

* Forrás: *Schweizerisches Reformiertes Volksblatt*, 2004. február. Jakabházi Béla-Botond fordítása

kapcsolódhatott. Tehát a prédikáció után is csak a korálhoz kapcsolódó orgonaközjáték volt megengedett.

Egyházi felnőttképzés bibliamentesen

Az egyházi tevékenységek e területe állandó fejlődést mutat, és ez a Biblia jelenlegi helyének barométereként tekinthető. Két példa:

1. Egy németországi evangélikus akadémia meghívót tesz közzé egy félévi program kb. 30 rendezvényére, széles skálán mozgó témakörökkel. Az igen részletes hirdetésben *egyetlen utalás sincs a Bibliára!* A célcsoportok megnevezésénél egészen mellékesen felbukkan a „bibliadráma iránt elkötelezettek” kifejezés (egy, a mesével foglalkozó ülésen). Mindenesetre „A filozófiai teológia perspektívái” keretében legalább egy témánál „a keresztény-vallásos tartalmakról” esik szó. Csupán három ülés foglalkozik egyházi témával (vezetés, diakónia). Különben a program alig tér el a népi egyetemek és a felnőttképző intézetek szokásos ajánlataitól.

2. A Bern–Jura–Solethurn-i Egyházkörben létezik egy „Egyházközségi szolgálatok és képzés” szakterület. Az egyik félévre szóló prospektusban 15 szakember kb. 30 különböző rendezvényt kínál. A meghirdetett témákra pillantva feltételezhető, hogy bibliai-teológiai és egyháztörténeti vonatkozások csak a peremen kapnak helyet, minden esetben zártkörű istentisztelet keretében tartott ünnepélyeken. A kínálatokban vezetők és referensek mellett *mindenféle szakember, de szinte egy teológus sem* szerepel.

A Biblia az istentiszteleten

A képzett teológusok számára egyre szűkebb területek maradnak: mindenképp *az istentisztelet és az alkalmi szolgálatok*. De az idős, nyugalomba vonult, sokat szolgált lelkészek – akik most egyszerű egyháztagnaként vesznek részt az egyházi életben – itt is megállapítják, hogy az utóbbi évtizedekben „az ő idejükben” gyakorolt egyoldalú igehirdetés végletéből (lásd fent) egy másik végletbe estünk. Imitt-amott egy-egy *nem tudatos* „*El a Bibliától!*” irányzatra bukkan az ember. A liturgiai tudatosság hiányának tudható be például a bibliai vers olvasásának (a leckének) vagy egyáltalán egy prédikáció textusának a mellőzése. Nem minden alkalommal kap a gyülekezet textust, amelyre a református templomban különben igényt tartana. Ehhez hasonló tapasztalatok Emil Brunnert juttatják eszünkbe, aki azt a tételt hangoztatta a szószékről, amely szerint: „Textusprédikációt a témaprédikáció helyett!”, de ő maga a legszebb téma-prédikációkat tartotta a nagy székesegyház szószékéről, persze szigorúan „Írás szerintit”, azaz mindig a felolvasott textusra vonatkozót. Ahol még bibliai verseket használnak, ott gyakran a beszélő megfelelő nyelvi gondosságának hiányával találkozunk az ember (a dikció, pusztá, kifejezéstelen felolvasás az embe-

rek megszólítása helyett). Néha azt hihetnénk, hogy a hanyagság mögül az „*Igével*” szembeni bizalmatlanság szűrődik át, és hogy az ember mindennemű egyéb látványos tevékenységbe menekül a szószéken és a szószék alatt. Egyik végletből a másikba! Ez érvényes a temetések „kivitelezésére” is. Ismertem olyan kollégát, aki – nehogy túl „személyes” beszédet tartson – a napi jelmondattextusról prédikált. Ma ismét a gyászünnepek irányában mutat a tendencia a végéhez ért élet méltatásával, mindenféle régi és új rituálékkal és jelképes gesztusokkal dúsítva. (Harminc évvel ezelőtt nem a „pusztán ceremóniamestereket” szidták?) A jelek e tekintetben is egyre inkább a bibliai textus elkerülése felé mutatnak. Közben – a gyülekezet véletlenszerű összetételére való tekintettel – alkalom nyílna a különleges esetekben a Bibliát megszólaltatni, és arra is, hogy személy fölötti összefüggésbe állítsák egy embertársuk eltávozását az élők sorából. Tehát a hátramaradottaknak nem „gyászt” kellene cerebrálni, hanem az életbe visszavezető útjukra vigasztalást és erőt sugallni, s ehhez bibliai verset felhasználni.

Biblia könnyű kiadásban

Ezen cím alatt nyilatkozott a baseli székesegyház lelkésze, Bernhard Rothen [...] a *Neue Zürcher Zeitung*-ban az új, „mai nyelvre” történő bibliafordításokkal kapcsolatban, amelyek leértékelve és -egyszerűsítve, közvetlen hatásra vadászva a többezer éves történelmet megszabadítják „a fölösleges sallangoktól”, s közvetlenül a mindennapi életre vonatkoztatják úgy, „mintha egy mai ember egyszerűen informálná embertársát”. Ebből a módszerből – amely, úgy tűnik, mindenekelőtt a szabad egyházakban és az ifjúság körében örvend népszerűségnek – Rothen az eredeti szöveg iránti tiszteletet hiányolja: „Ezeknek az embereknek *nincs szükségük teológusokra, akik tudnak héberül és görögül*, akik öszszetetten gondolkodnak az évszázados társadalomról..., ezek elszakadnak a tápláló gyökértől.”

Ezzel hozható összefüggésbe az egyházi-vallásos hagyományoktól való tünnető menekülés, és az *idegen vallások iránti növekvő érdeklődés* is. A könyvesboltok sikeres könyveket mutatnak be ilyen címek alatt, mint például *Vallás, spiritualitás, ezoterika*. Egy olyan szakterület, mint a teológia, alig lelhető már fel. Ennek megfelelően a „vallástudomány” egyetemi szinten kivonult a teológiai fakultásokról, és a multikulturalitás feltartóztatlan fejlődésével a más vallásokról szerzett objektív információk forrásaként szolgál, olyan vallásokéről, amelyek sokrétű elemeiből a mai ember összeállít magának – meglehetősen kritikátlanul – valamiféle koktélt. Ily módon minden további nélkül fogyasztható a privát, *teológia nélküli, à la carte vallás*.

„El a lelkészközpontú egyháztól!”

A 21. századi református egyház célszerű strukturájáról szóló, végtelenül hosszúra nyúlt eszmecseréken még mindig használják az „El a lelkészközpontú egyháztól!” jelszót, mintha az egyházban eddig nem történtek volna lépések ebben az irányban. Az egyházkörök fennhatósága alatt van ma egy állandó intézmény, amelynek különböző szintjein sokféle szakember tevékenykedik. E miatt sok probléma adódik az egyházi tisztviselők, a vezetők kinevezése, a hatáskörök megállapítása, az azonos jogállás, a döntéshozatalban való részvétel, az összehangolás terén.

Kialakult egy figyelemre méltó, saját dinamikájú, sokrétű *adminisztrációs apparátus*, megfelelő beállítottságú és igényű egyházi tisztviselői karral. Az ilyen nálunk fél évszázaddal ezelőtt még ismeretlen volt. De máris felmerülnek a *hierarchikus struktúrák* zürzavaros kérdései, s önkéntelenül elhangzik a püspökhöz intézett kérés, ahhoz a püspökhöz, aki a más egyházak méltóságaival folytatott ökumenikus versengésben egyházát képviseli, és aki arra hivatott, hogy egyházában végre tisztázza, kimondja, hogy mi az érvényes álláspont, és hogy mi a teendő.

Az új struktúrákban ma a *lelkészi hivatal* sajátos helyzetét az egyházi tisztviselőkkel szemben elvből elvetik. Furcsa az, hogy egy dolog sohasem képezi vita tárgyát: a *papszentelés (konszekráció) eltörlésének kérdése*. A következetesség kedvéért ez egy utolsó lépés lenne a lelkészközpontú egyháztól való elhatárolódásban. A 70-es években, amikor haladó szellemű teológiai hallgatók megtagadták pappá szenteltetésüket, Hans Dürr berni gyakorlati-teológiai professzor a református egyháznak a következő javaslatot tette: ne legyen többé papszentelés (mivel az egyházi rangra „emelés” félreérthető és a katolikus papszentelésre emlékeztet). E helyett legyen továbbra is beiktatás, azaz ünnepélyes hivatalba helyezés – konkrét egyházi feladatkörbe. Ez alkalmazható mind a hagyományos, mind pedig az új szerepkörök esetében egyaránt!

Erről ma már senki sem beszél. Ellenkezőleg: a Bern–Jura–Solothurn-i egyházkörben újabban azok a szociális diakóniai munkatársak is felszentelhetők, akik ezt – nem tudni miért – óhajtják. Nem aggasztó ez a lépés, nem vezet egyházon belüli megosztottsághoz, ahol felszenteltek és nem-felszenteltek vannak?

„Nincs keresztény kontextus bibliai kontextus nélkül!”

Nehezen áttekinthető módon kuszálódnak össze a különböző irányzatok, amelyek zavaros voltak miatt megnehezítik az értelmes vitát. Mindenesetre az elmúlt „Biblia éve” emlékeztetett a református egyház lényegére: *kapjon szót a Biblia!* Hans Jürgen Luibl a *Reformierten Presse*-ben így mérlegeli ezt az évet: „Nincs keresztény kontextus bibliai textus nélkül!” Ebben az összefüggésben I. Dalferth zürichi teológiai professzor azt az elavult kijelentést tette, hogy *az igehirdetés*

(a „ministerium verbi divini”) az *egyház legfontosabb feladata*. Ezért a *Reformierten Presse*-ben a restaurációs tendenciájú fiatalabb teológusok egy „muzeális” egyház képviselőjének titulálták, és elhatárolódtak tőle. De a „muzeális” szónak miért is kell olyan gúnyos, negatív melléköngét adni abban a korban, amelyben a múzeumok nagy tekintélynek és látogatottságnak örvendenek? (Talán azért, mert elfeledett és elhanyagolt értékeket idéznek?)

Lehet, hogy jó volna, ha alkalomadtán valaki a provokáció szándékával emlekeztetne az egyház propriumára úgy, mint azt a maga korában Karl Barth tette, amikor arra szólított fel: ne térjünk el a tárgytól, és figyelmeztetett, hogy ne vesszünk el az „alotriában” (szó szerint: mellékes dolgokban). És a felelős beosztásúaknak fontolóra kellene venniük, hogy az egyházadók egyre további csökkenése miatt egykor majd mely funkcionáriusaiokról kellene lemondaniuk. A nehéz anyagi gondokkal küszködő harmadik világ egyházainak példája esetleg tanulságos lehetne.

Annak, aki ma mindegyre az „El a lelkészek egyházától!” jelszót hangoztatja, fel kellene tennie magának a kérdést, hogy végeredményben nélkülözhető-e a lelkészi hivatal, és hogy kire kellene bízni a Bibliával való szakszerű foglalkozást, a Bibliai tartalmak verbális közvetítését? A lelkészi pálya sajátos helyének bírálatában az egyetemi képzéssel szembeni bizalmatlanság is néha helyet kap. És ezen a ponton – amely pont a református egyháznak mindig is nagyon fontos volt – sokat kell tennünk. Az akadémiai világ nagy átalakulásban van. Az egyetemi képzést nemzetközi szinten össze kell hangolni a bolognai irányelvekkel, és akkor fel fog merülni a kérdés: milyen akadémiai képzettséget várjanak el az egyházak a lelkészi állás megpályozóitól, vagy hogy végül az egyház teljesen kezébe vegye-e a lelkészképzést, ahogy az más egyházak főiskoláin is történik.

Döntő lesz az a kérdés is, milyen értéket képvisel egy evangélikus-református egyházban a Biblia és a teológia. Ha nem aludt ki teljesen a bizalom „az ige hirdetés öskeresztényi kommunikációs formája” iránt, akkor a végletek között rá kellene lelteni a középutra, amelyen haladva lehetővé válik az örökérvényű üzenet közvetítése.

SZÉKELY KINGA RÉKA

BEVEZETÉS A SZOCIOLÓGIÁBA

A szociológia a társadalomkutatás tudománya.

A társadalomkutatást modern tudománynak nevezzük, hisz mint tudomány csak a 19. században vált ismertté. A társadalomkutatást azonban mint jelenséget az emberrel egyidősnek kell tekintenünk. Ahol az egyének csoportokba szerveződnek, ott már társadalomról van szó, s e társadalom élete a törvények és szokások kölcsönhatásából ismerhető meg.

Mivel egyházi szolgálatot végző keresztény ember vagyok, Jézust, Isten prófétáját, vallásunk alapítóját tartom a társadalomkutatás példaadójának – nyilván nem tudományos értelemben. A társadalomkutatás mindenképp álló célja egy jobb társadalom létrehozása. A társadalmat azonban csak úgy lehet változásra bírni, ha mind az egyének, mind az intézmények és struktúrák változnak. Jézus látta kora társadalmának betegségeit, és segítséget, gyógyulást kínált az egyénnek és közösségnek egyaránt. Az Újszövetség négy evangéliumának olvasása nyilván meggyőz Jézus „társadalomkutató” és társadalomformáló erejéről. Újraolvasásra azonban kiemelem a Máté szerinti evangélium ötödik részét, azaz a hozzáfűzéssel, hogy nekünk, akik az egyházban munkálkodunk, mindannyiunknak tudatosítanunk kell a társadalomkutatás fontosságát. A Jézus által emlegetett tökéletességet (Mt 5,48) ugyanis csak úgy valósíthatjuk meg, ha saját magunk tökéletesítése mellett a velünk kölcsönhatásban levő társadalmat is tökéletesíteni próbáljuk.

A társadalom a következő elemekből épül fel: 1. egyénekből és csoportokból, 2. társadalmi struktúrából, amely az egyén és egy társadalmi csoport viszonyát fejezi ki, 3. intézményekből, amelyek a többség által végzett tevékenység módját, valamint az intézményesített viselkedés normáit írják elő, illetőleg 4. kultúrából, amelyen az anyagi javak, a normák és értékek együttesét értjük.

A társadalom mibenlétét különböző hasonlatokkal is érzékeltethetjük. *Émile Durkheim* klasszikus megfogalmazásában a társadalom hasonlatos a bronzhoz, amely rézből és ónból áll, mégis több e kettő pusztá „összegénél”. A társadalom sem csak összetevőiből áll, hanem a számtalan viszonyból, hatásból és visszahatásból, amelyek az összetevők között állandóan működnek. *Anthony Giddens* szerint a társadalom lakóházhoz hasonlít, amelyet a lakók igényeik szerint állandóan átalakítanak, és ezek az átalakítások visszahatnak rájuk. A társadalom tehát nem statikus szerkezet, hanem – mert állandó mozgásban van – nagyonis dinamikus, változó.

Régi latin szállóige szerint a római szenátorok mind jó emberek, a szenátus maga mégis „bestia”. Ez a szállóige is mutatja, hogy bár az emberek külön-